

Mamasabir ISMATOV,

O'zbekiston Milliy universiteti Harbiy tayyorgarlik o'quv markazi o'qituvchisi, rezervdagi podpolkovnik

E-mail: ismatovsibirjon00@gmail.com

Tel: (99) 819-69-097

O'zMU tarix fanlari doktori professor (DSc) A.Yermetov taqrizi asosida

RESERVE AND RESERVE PERSONNEL TRAINING SYSTEM UNDER THE MINISTRY OF DEFENSE OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Annotation

In this article, the author justified the powers of the state bodies of the armed forces of the Republic of Uzbekistan in the field of defense, the procedure established by national legislation in the field of training reserve and reserve personnel in the system of the Ministry of Defense, the procedure for conscription of reserve and reserve officers.

Keywords: Reserve, Ministry of Defense, military service, security, district, headquarters, State Committee, military department, cycle, course, officer.

СИСТЕМА ПОДГОТОВКИ КАДРОВ ЗАПАСА И РЕЗЕРВА ПРИ МИНИСТЕРСТВЕ ОБОРОНЫ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

Аннотация

В данной статье автор обосновал полномочия государственных органов вооруженных сил Республики Узбекистан в области обороны, порядок, установленный национальным законодательством в сфере подготовки кадров запаса и резерва в системе Министерства обороны, порядок осуществления призыва на военную службу офицеров запаса и резерва.

Ключевые слова: Резерв, запас, Министерство обороны, военная служба, безопасность, округ, штаб, Госкомитет, военная кафедра, цикл, курс, офицер.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MUDOFAA VAZIRLIGI HUZURIDA ZAXIRADAGI VA REZERVDA GI KADRLAR TAYYORLASH TIZIMI

Annotatsiya

Muallif mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasi Qurolli kuchlarining Mudofaa sohasida davlat organlarining vakolatlari, Mudofaa vazirligi tizimida zaxiradagi va rezervdagi kadrlar tayyorlash sohasida milliy qonunchilikda belgilangan tartiblar, zaxiradagi va rezervdagi ofitserlarni harbiy xizmatga chaqirishni amalga oshirish tartib qoidalarini asoslab bergan

Kalit so'zlar: Rezerv, zaxira, Mudofaa vazirligi, harbiy xizmat, xavfsizlik, okrug, shtab, davlat qo'mitasi, harbiy kafedra, sikl, kurs, ofitser.

Kirish. Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasining "Mudofaa to'g'risida"gi Qonunning asosiy mazmun va mohiyatida e'tiborimiz qaratib o'tishimiz lozim. Mazkur qonunning asosiy vazifasi mudofaani tashkil etishning hamda O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarini (bundan buyon matnda Qurolli Kuchlar deb yuritiladi) boshqarishning huquqiy asoslarini belgilaydi, mamlakat mudofaasini ta'minlashda davlat organlarining vakolatlarini, shuningdek fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, korxonalar, muassasalar, tashkilotlar va fuqarolar ishtirokini aniqlab berishdan iborat ekanligini ko'rishimiz mumkin.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasi Qurolli kuchlarining Mudofaa sohasida davlat organlarining vakolatlari, Mudofaa vazirligi tizimida zaxiradagi va rezervdagi kadrlar tayyorlash sohasida milliy qonunchilikda belgilangan tartiblar, zaxiradagi va rezervdagi ofitserlarni harbiy xizmatga chaqirishni amalga oshirish tartib qoidalarini asoslab bergan.

Ma'lumki, 2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasining Xavfsizlik, millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglikni ta'minlash hamda chuqur o'ylangan, o'zaro manfaatli va amaliy tashqi siyosatni amalga oshirish sohasidagi ustuvor yo'nalishlari bo'yicha hisobot davrida quyidagi ishlar amalga oshirildi:

– Mudofaa vazirligi qo'shinlarining jangovar va kundalik faoliyatini boshqarish markazi, Markaziy harbiy okrug i situatsion markazi, boshqa harbiy okrug va qo'shilmalarning qo'mondonlik punktlari faoliyati yo'lga qo'yildi;

– mamlakat hududi himoyasining vazifalarini hal etishda kuch tuzilmalari bo'linmalarining yaqin hamkorligini ta'minlash maqsadida jangovar tayyorgarlik tadbirlari jadalligi o'rtacha 1,5-2 baravarga oshdi, hamkorlikdagi kuch tuzilmalari bilan 73 dan ortiq birgalikdagi taktik, operativ miqyosdagi turli o'quvlar va tadbirlar o'tkazildi va boshqa ishlar amalga oshirildi[5].

Tahlil va natijalar. Jumladan, mazkur qonunda mudofaa sohasidagi davlat organlarining ham vakolatlari ko'rsatib o'tilgan. Xususan, 8-moddada O'zbekiston Respublikasi Prezidentining mudofaa sohasidagi vakolatlari belgilab berilgan, unga ko'ra O'zbekiston Respublikasi Prezidenti — Qurolli Kuchlar Oliy bosh qo'mondoni:

O'zbekiston Respublikasi mudofaa siyosati va harbiy qurilishining asosiy yo'nalishlarini belgilaydi;

Davlat boshqaruv organlarining mudofaa sohasidagi faoliyatiga rahbarlik qiladi;

O'zbekiston Respublikasining mudofaa qobiliyati ta'minlanishi, uning suvereniteti, xavfsizligi va hududiy yaxlitligi muhofaza etilishi yuzasidan zarur chora-tadbirlar ko'radi;

Qurolli Kuchlarni qurish, qo'llash va rivojlantirish rejalarini, shuningdek mudofaani tashkil etish yuzasidan davlatning boshqa reja va dasturlarini tasdiqlaydi;

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari va boshqa harbiy tuzilmalarining tinchlik va urush davriga mo'ljallangan tuzilishi, tarkibi va joylashuvini tasdiqlaydi;

harbiy harakatlar olib borish to'g'risida, shu jumladan xalqaro tinchlikparvarlik tadbirlarida qatnashish to'g'risida, shuningdek Qurolli Kuchlarni o'zlariga bevosita taalluqli bo'lmagan vazifalarni bajarishga jalb etish to'g'risida qaror qabul qiladi va Qurolli Kuchlarga buyruq beradi;

O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida belgilangan tartibda:

O'zbekiston Respublikasiga hujum qilinganda yoki tajovuzdan bir-birini mudofaa qilish yuzasidan tuzilgan shartnoma majburiyatlarini bajarish zaruriyati tug'ilganda urush holati, umumiy yoki qisman safarbarlik e'lon qiladi hamda O'zbekiston Respublikasining butun hududida yoki uning ayrim joylarida favqulodda holat joriy etadi;

Qurolli Kuchlarning oliy qo'mondonlarini tayinlaydi va vazifasidan ozod qiladi, oliy harbiy unvonlarni beradi;

harbiy va muqobil xizmatga chaqirilishi lozim bo'lgan O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining sonini, ularning harbiy va muqobil xizmatni o'tash tartibini, harbiy xizmatga majburlarni va chaqiriluvchilarni harbiy hisobga olish ishining yuritilish tartibini, mudofaa va Qurolli Kuchlar ehtiyojlari uchun qurol-yarog'lar, harbiy texnika, harbiy-texnikaviy va ashyoviy mol-mulk, oziq-ovqat hamda boshqa moddiy-texnika vositalarining normalari hamda hajmini belgilaydi hamda qonunda belgilangan vakolatlarni amalga oshiradi.

O'z navbatida, qonunda Vazirlar Mahkamasining, Mudofaa vazirligining, Qurolli Kuchlar Bosh Shtabi, harbiy okruglar, vazirliklar, davlat qo'mitalari, mahalliy davlat hokimiyat organlari hamda fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlarining mudofaa sohasidagi vakolatlari belgilab berilgan. Qonuning 10-moddasida Mudofaa vazirligining vakolatlari ko'rsatib o'tilgan bo'lib, unga ko'ra O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi o'z tasarrufidagi qo'shinlarga boshqaruvni amalga oshiradi, mudofaa va harbiy qurilish sohasidagi davlat siyosati yuritilishini, O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi qo'shinlarining zamonaviy qurol-yarog'lar, harbiy texnika va moddiy-texnika vositalari bilan jihozlanishini, harbiy hamkorlik kengaytirilishini, chaqiruvning va Qurolli Kuchlar kadrlari tayyorlashning tashkil etilishini ta'minlaydi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi qonunchilikka muvofiq boshqa vakolatlarni ham amalga oshirishi ko'rsatib o'tilgan.

Mudofaa vazirligi tizimida zaxiradagi va rezervdagi kadrlar tayyorlash sohida bir nechta milliy qonun hujjatlari qabul qilingan. Masalan, "Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida"gi Qonun, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yilda 12-sentyabrdagi PQ-4447-son qarori bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining harbiy xizmatni o'tash tartibi to'g'risida" Nizom hamda Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 9-oktyabrdagi 809-son qarori bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalarining harbiy tayyorgarlik o'quv bo'linmalari to'g'risida" gi Nizom asosiy qonun hujjatlari bo'lib hisoblanadi.

Avvalo, "Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida"gi Qonun xususida so'z yuritsak. Mazkur Qonunning 16-moddasida oliy ta'lim muassasalarida rezervdagi va zaxiradagi ofitserlarni tayyorlash tartibi belgilangan. Unga ko'ra oliy ta'lim muassasalarining talabalari orasidan rezervdagi va zaxiradagi ofitserlarni tayyorlash mazkur muassasalarda tashkil etiladigan harbiy tayyorgarlik o'quv bo'linmalarida (harbiy ta'lim fakultetlari, harbiy tayyorgarlik bo'yicha o'quv markazlari, harbiy kafedralar, sikllar va kurslarda) amalga oshirilishi belgilangan.

Oliy ta'lim muassasalarining kunduzgi bo'limida o'qiyotgan erkak talabalari, shuningdek tibbiy oliy ta'lim muassasalarining talabalari jinsidan qat'iy nazar harbiy tayyorgarlikdan o'tadilar hamda harbiy tayyorgarlikka yigirma yetti yoshgacha bo'lgan salomatligiga ko'ra harbiy xizmatga yaroqli talabalar jalb qilinishi ko'rsatilgan.

Talabalarni harbiy tayyorgarlikdan o'tishga qabul qilish ularning shaxsiy arizalariga binoan ixtiyoriy asosda amalga oshiriladi. Harbiy xizmatni o'tab kelgan talabalar ham rezervdagi va zaxiradagi ofitserlar ta'limi dasturi bo'yicha harbiy tayyorgarlikdan o'tishlari mumkin.

Oliy ta'lim muassasalarining o'quv bo'linmalarida harbiy tayyorgarlikdan o'tgan, ta'lim dasturini o'zlashtirgan va belgilangan davlat imtihonlarini topshirgan talabalar ularga leytenant unvoni berilganidan keyin haqiqiy harbiy xizmatga chaqiriladilar yoki rezerv yoxud zaxiraga o'tkaziladilar.

Oliy ta'lim muassasalarining o'quv bo'linmalarida harbiy tayyorgarlik ta'limidan o'tmagan talabalar ta'lim muassasasini tamomlaganlaridan keyin ushbu Qonunga muvofiq muddatli harbiy xizmatni o'tash uchun chaqiriladilar.

Ofitserlarni tayyorlash dasturlarini oliy ta'lim muassasalari bo'lgan vazirliklar, davlat qo'mitalari va idoralar bilan birgalikda ishlab chiqish va tasdiqlash vazifasi O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi zimmasiga yuklatiladi.

Oliy ta'lim muassasalarining harbiy tayyorgarlik bo'yicha o'quv bo'linmalari yo'nalishi, rezervdagi va zaxiradagi ofitserlar tayyorlashda asoslaniladigan ixtisosliklar ro'yxati O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi tomonidan belgilanadi va O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan tasdiqlanadi.

Oliy ta'lim muassasalari bo'lgan vazirliklar, davlat qo'mitalari va idoralar, agar bu ta'lim muassasalari bazasida harbiy tayyorgarlik bo'yicha o'quv bo'linmalari tashkil etilgan bo'lsa, mazkur ta'lim muassasalarining aniq maqsadli moliyalashtirilishini amalga oshiradi hamda O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligining ko'magida zarur o'quv-moddiy bazasini yaratadi.

O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi talabalarining harbiy tayyorgarligi ustidan nazoratni, harbiy tayyorgarlik bo'yicha o'quv bo'linmalarining boshliqlari va ularning o'rinbosarlari lavozimlariga ofitserlarni oliy ta'lim muassasalari bo'lgan vazirliklar, davlat qo'mitalari va idoralar bilan kelishilgan holda tanlash va tayinlashni amalga oshiradi. Harbiy tayyorgarlik bo'yicha o'quv bo'linmalarining o'qituvchiligiga va boshqa lavozimlarga harbiy xizmatchilarni tayinlash oliy ta'lim muassasalarining rektorlari bilan kelishilgan holda O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi tomonidan amalga oshiriladi.

Harbiy tayyorgarlik bo'yicha o'quv bo'linmalarining harbiy lavozimlariga tayinlangan harbiy xizmatchilar harbiy xizmatdagi harbiy xizmatchilar uchun belgilangan kafolatlar va imtiyozlardan foydalanadilar[4].

Demak, ushbu normadan ma'lumki, zahiradagi rezervdagi kadrlarni tayyorlash oliy ta'lim muassasalarda tashkil etiladigan harbiy tayyorgarlik o'quv bo'linmalarida (harbiy ta'lim fakultetlari, harbiy tayyorgarlik bo'yicha o'quv markazlari, harbiy kafedralar, sikllar va kurslarda) amalga oshiriladi. Bunda talabalar o'z arizalari asosida belgilangan tartibda jalb qilinadi. Ularning ixtisosliklar ro'yxati O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi tomonidan belgilanadi va O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan tasdiqlanadi.

O'z navbatida, o'quv bo'linmalarida harbiy tayyorgarlik ta'limidan o'tmagan talabalar ta'lim muassasasini tamomlaganlaridan keyin ushbu Qonunga muvofiq muddatli harbiy xizmatni o'tash uchun chaqirilishi bevosita ko'rsatib o'tilganligini ko'rishimiz mumkin.

Zaxiradagi ofitserlarni harbiy xizmatga chaqarish yuqoridagi keltirilgan qonunning 23-moddasi asosida amalga oshiriladi. Ushbu normada qirq yoshgacha bo'lgan, muddatli harbiy xizmatni, safarbarlik chaqiruvi rezervdagi xizmatni yoki kontrakt

bo'yicha harbiy xizmatni o'tamagan va ushbu Qonunning 21-moddasiga muvofiq chaqirilish muddatini kechiktirish asoslariga ega bo'lmagan ofitserlar tinchlik davrida O'zbekiston Respublikasi mudofaa vazirining buyrug'iga binoan ofitserlar tarkibi lavozimlarida muddatli harbiy xizmatni o'tash uchun chaqirilishlari mumkinligi ko'rsatilgan.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi huzurida zaxiradagi va rezervdagi kadrlar tayyorlash tizimi mudofaa sohasidagi davlat organlari tomonidan "Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida"gi Qonun, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yilda 12-sentyabrdagi PQ-4447-son qarori bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining harbiy xizmatni o'tash tartibi to'g'risida" Nizom hamda Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 9-oktyabrdagi 809-son qarori bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalarining harbiy tayyorgarlik o'quv bo'linmalari to'g'risida" gi Nizom asosida olib boriladi

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining "Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida"gi 2002-yil 12-dekabrdagi 436-II-son Qonuni;
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yilda 12-sentyabrdagi PQ-4447-son qarori bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining harbiy xizmatni o'tash tartibi to'g'risida" Nizom;
3. Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 9-oktyabrdagi 809-son qarori bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalarining harbiy tayyorgarlik o'quv bo'linmalari to'g'risida" gi Nizom.
4. <https://lex.uz/>
5. <https://strategy.uz/index.php?news=770&lang=uz/>